

Marlien van der Linden

De meeste vasteplantenkwekers hebben varens wel in hun pakket zitten, maar eigenlijk is het een specialisme. Alleen al de vermeerderingsmethode is heel anders dan die van veel andere planten.

Daarom ben ik te rade gegaan bij varenspecialist Joris Westdijk uit Dreischoor

om te horen wat zijn top 10 is. Eens kijken of zijn lijstje met mijn favorieten overeenkomen. Gelukkig, onze keuzes ontlopen elkaar niet veel. Met dank aan Joris dus.

Vermeerdering

Zoals gezegd: de vermeerdering van varens is afwijkend binnen de plantenwereld. Daardoor horen ze in de indeling van het plantenrijk bij de lage planten, terwijl de meeste tuinplanten bij de hoge planten horen. In de groep lage planten horen ook onder andere mossen en paardenstaarten. Met varens erbij vormen ze een groep die al miljoenen jaren onze aardbol groen maken. Het bijzondere is dat de bevruchting buiten de plant gebeurt. De sporen die meestal aan de onderkant van het blad zitten, hebben maar de helft van het aantal chromosomen. Later, in een vochtige omgeving versmelten ze met andere sporen en groeit er een minivaren uit. Dit proces gaat het makkelijkst op een voedingsbodemp in een schaalpje, zoals ook weefselweekplanten worden gemaakt.

Sierwaarde

De sierwaarde van varens zit hem in de fraaiheid van het blad. Dat kan variëren van een smal, glad blad tot drie keer ingesneden, zodat het net filigraan lijkt. Juist die verschillende texturen maakt dat varens een belangrijke bijdrage leveren aan een sfeervolle schaduwtuin. Het straalt rust uit en grofbladigen zoals *Podophyllum*, *Bergenian* en *Brunnera* matchen prachtig bij het fijne varenblad.

Toepassing

Wintergroene varens hebben dus, zoals doet vermoeden, tot ver in de winter hun blad. Vaak worden ze tegen het voorjaar toch lelijk en is het raadzaam om het oude blad weg te knippen zodat het nieuwe blad, dat zich vaak zo spectaculair uitrolt, de kans krijgt om zich gaaf te ontwikkelen. In het nieuwe groeiseizoen is het dan weer volop genieten van het puntgave

Top 10 wintergroene varens voor een hoog 'jungle'-gevoel

Steeds belangrijker om een tuin jaarrond interessant te maken

Na een hele rij 'top 10 vaste planten' wordt het tijd om de varens in het zonnetje te zetten.

Alhoewel ze, op een uitzondering na, helemaal niet zo van de zon houden. Varens geven geen voedsel aan het vliegende insectenkorf, maar de plant voedt wel het bodemleven. Daarnaast is het steeds belangrijker geworden een tuin jaarrond interessant te maken.

blad. Dit geldt vooral voor de *Polystichum*-, *Dryopteris*- en *Athyrium*-soorten. Sommige varens ontwikkelen zich vanuit een kern, zijn dus polvormend, andere maken worteluitlopers waardoor er een verschil in toepassing is. Ziekten en plagen zullen bij de teelt voorkomen, maar in een gemengde beplanting is dit niet aan de orde. Nog een goede reden om ze aan te planten.

Omstandigheden

Zeg je varens, dan zeg je: vochtige, schaduwrijke omstandigheden. Maar is dat wel zo? Er zijn inderdaad geslachten die graag vochtig staan, maar er zijn er ook die het zelfs in voegen van muurtjes overleven. Vermijdt felle zon en veel wind – het zijn veelal bosplanten – dan is er voor iedere plek een varen te verzinnen.

Asplenium scolopendrium

De Nederlandse tongvaren doet zijn naam eer aan: de krul waar het blad opgerold in zit, rolt als een tong uit. Het is een van de weinige varens die geen ingesneden blad heeft. In principe houdt deze *Asplenium* van kalkhoudende grond. Hoe zuurder de grond, hoe moeilijker hij het heeft om te floreren. Hij geeft door het gladde, friscgroene blad rust in de tuin. Dit soort is inheems in Nederland en ontwikkelt zich uit een kern die steeds voller groeit. In oude catalogi en bij onze oosterburen wordt hij nogal eens *Phyllitis scolopendrium* genoemd, maar al vele jaren hebben wetenschappers deze plant ondergeschoven bij *Asplenium*. Hij wordt meestal tussen de 30 tot 40 centimeter hoog.

Blechnum spicant

Ook *Blechnum* is een inheemse wintergroene varen. De hoogte is ongeveer gelijk aan nummer 1, alleen het blad is over de hele lengte diep ingesneden tot aan de nerf. De plant heeft twee soorten bladeren: een krans van steriel blad en in het midden rechtop groeiend fertiel blad waar de sporen zich bevinden. Kan zowel vochtige grond aan, als wat drogere omstandigheden. De Nederlandse naam luidt: dubbelloof. Hij houdt juist niet van kalk in de bodem, dus wil neutraal tot zuurminnende omstandigheden. Breidt zich rustig uit tot een flinke pol onder de juiste omstandigheden.

Dryopteris atrata

Dryopteris is een groot geslacht binnen de varens waarin zowel bladverliezende als bladhoudende soorten te vinden zijn. Deze van origine Japanse soort, die ook wel onder de naam *Dryopteris cycadina* wordt beschreven in de literatuur, valt vooral op door de bijna zwarte nerf in het midden van het groene blad, een interessant accent. Ontwikkelt zich vanuit een pol, is enkel geveerd en heeft gezaagd blad. Wordt niet veel hoger dan zo'n 50 centimeter.

Dryopteris championii

De naam zegt het al: dit moet een *champion* zijn onder de varens. Iets minder bekend en doet wat aan nummer 5 denken, maar is donkerder groen van blad in een regelmatige opbouw. Wordt tussen de 70 en 90 centimeter in volwassen vorm. Heeft dubbel geveerd blad, hoewel de inkeping van het deelblad veel minder diep is. Houdt van een humusrijke bodem en combineert mooi met bijvoorbeeld *Podophyllum* 'Spotty Dotty' die zwarte dots op zijn blad heeft. Ontwikkelt zich uit het hart.

Top 10

wintergroene varens	Kleur	Bladvorm	Hoogte (cm)	Aantal per m ²
<i>Asplenium scolopendrium</i>	wit	slank		5
<i>Blechnum spicant</i>	roodpaars	gemiddeld	90 - 110	5
<i>Dryopteris atrata</i>	donkerrood	gemiddeld	90 - 110	5
<i>Dryopteris championii</i>	rood	gemiddeld	55 - 65	5
<i>Dryopteris erythrosora</i> 'Brilliance'	zacht roze	slank	55 - 65	3 tot 5
<i>Polypodium vulgare</i>	donkerrood	dik	90 - 110	5
<i>Polystichum polyblepharum</i>	rood	gemiddeld	70 - 80	5
<i>Polystichum setiferum</i>	zalmoranje	slank	60 - 70	3 tot 5
<i>Polystichum setiferum</i> 'Herrenhausen'	rose	gemiddeld	100 - 125	3
<i>Polystichum tsus-simense</i>	rood	gemiddeld	100 - 125	3

100 - 125

5

Dryopteris erythrosora 'Brilliance'

De nieuwe officiële Nederlandse naam luidt: roze stekelvaren. Vooral opvallend door zowel het in het voorjaar brons/oranje uitlopen van het blad, als dezelfde verkleuring in de herfst. Ondanks de herfstkleur, die toch vaak een teken is van het afsluiten van het seizoen voor een blad, is *Dryopteris erythrosora* bladhoudend. Kleurt prachtig bij *Acer palmatum* in herfstkleur of een *Leucothoe* 'Zebblad'. Als dezelfde tint maar terugkomt, wordt het een geheel. Wordt meestal zo'n 60 centimeter hoog en groeit polvormend.

6

Polypodium vulgare

In tegenstelling tot de vijf vorige toppers is de eikvaren juist zodevormend. Ik heb zelden een varen onder zoveel verschillende omstandigheden zien groeien als deze *Polypodium*. De Nederlandse naam zegt iets over zijn favoriete standplaats: in de buurt van een eik, niet dat hij er op lijkt, maar ze zijn ook te vinden in de knot van een wilg, in de duinen, in de zon, in muurtjes, noem maar op. Weer een inheemse wintergroene plant trouwens en dat is prettig voor diegene die graag 'eigen' planten toepast, want wij zijn in ons land niet zo breed bedeed met groenblijvende planten. Wordt hooguit 20 tot 25 centimeter hoog.

7

Polystichum polyblepharum

Tot slot een aantal soorten die tot het geslacht *Polystichum* behoren. Alle soorten zijn wintergroen, maar knappen er vaak van op om direct na de winter het oude blad af te knippen. Het opgerolde blad zal zich met een S-bocht uit het hart ontwikkelen tot een volwassen stadium, een spectaculair gezicht. Dan zie je de heel fijne naaldjes goed zitten, wat juist zo'n hoog 'varengehalte' geeft aan de plant. *Polystichum polyblepharum* glanst je tegemoet; het lijkt wel of het blad met bladglans is bespoten, zó glimt het. Daardoor, maar ook door de grootte van ongeveer 60 centimeter en de volle pollen, is de plant goed als solitair te gebruiken. Houdt van grond met een hoog organisch stofgehalte.

8

Polystichum setiferum

Voor iets minder show is *Polystichum setiferum* goed te gebruiken. Hij is dus ook polvormend, maar heeft iets doffer blad met dubbel ingesneden bladeren. De Nederlandse naam, zachte naaldvaren, doet hij eer aan: hij heeft een hoog aaibaarheidsgehalte. De plant is zelfs inheems in Nederland, maar is sporadisch te vinden. In West- en Zuid-Europa komt hij meer voor, meestal in loofbossen. Onder goede omstandigheden – lees: vochtige, humusrijke grond – zaait hij zich makkelijk uit. Hoe droger de grond – in niet te droge zandgrond ontwikkelt de plant zich prima – hoe lager hij blijft. Zeg tot 50 centimeter hoog. Bij gunstigere omstandigheden kan hij wel 80 tot 100 centimeter hoog worden. Succes verzekerd!

9

Polystichum setiferum 'Herrenhausen'

Een selectie van de zachte naaldvaren is gevonden in de botanische tuin van Hannover, Herrenhausen. Deze is bekend om zijn rococo-tuin, maar aan de andere kant van de weg bevindt zich het onderdeel Berggarten, een meer natuurlijk aangelegde tuin, waar de plant uit een zaailing is ontstaan. De bladvorm is dezelfde als die van de soort, maar driedubbel geveerd. De textuur wordt daardoor zo fijn, dat het op filigraanwerk lijkt. Blijft iets lager, zo'n 60 tot 70 centimeter. Deze cultivar is een van de vele cultivars die bestaan van de soort, met elk een net even afwijkende structuur van het blad.

10

Polystichum tsus-simense

Het kleine broertje onder de *Polystichum*-soorten is de uit Japan afkomstige *Polystichum tsus-simense*. Deze wordt maar ongeveer 30 centimeter hoog en heeft een stugger, leerachtig blad, vaak dubbel geveerd, een enkele keer driedubbel geveerd. Vormt een kleine pol, maar wanneer er genoeg stuks worden geplant kan hij toch fungeren als bodembedekker. Leuk in combinatie met bijvoorbeeld *Pachyphragma macrophyllum*, een op pinksterbloem lijkend plantje dat makkelijk in de schaduw groeit.

